

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1943

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"
38 - ΣΤΑΔΙΟΥ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Ρ.Δ. ΕΠΙΧ. Κ.Ρ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

νά ζυγήση στο μέλλον. Διοχετευμένη, όμως, μέσα από την ποίησή του, συγκινεί βαθύτατα, κάτι περισσότερο, έχει όλη τη δύναμη ν' ασκήση μιὰ πιὸ μόνιμη και οὐσιαστική ἐνέργεια, νά ἐπηρεάση, στὸν πιὸ κρυφὸ και πολῦτιμὸ τους βίο, ψυχές. Ἀλλὰ και νά δώση μιὰ μεγάλη πνευματική χαρά.

Μιλῶ γιὰ ἕναν ἀπ' τοὺς τρεῖς τεσσέρις σημαντικότερους νεοέλληνας ποιητές (ἴσως τὸ σημαντικότερο) και δὲ θὰ μ' ἄρεξε καθόλου νά πάρω τὸ ὕψος κριτῆ. Θα προτιμοῦσα νά πῶ ἀπλά, χωρὶς περιστροφές και ὀλόκληρη τὴν ἐντύπωσή μου ἀπὸ τὸ ξαναδιάβασμα, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ «Ἀντίδωρου», ἑνὸς μεγάλου μέρους τοῦ λυρικοῦ ἔργου τοῦ Σικελιανοῦ. Τὰ ποιήματα τοῦ Σικελιανοῦ μοῦ δημιουργοῦν πάντα μιὰ κατάσταση εὐδαιμονίας, με βάζουν σ' ἕναν κόσμο φωτεινὸ, λαγαρό, ὅπου χαίρομαι τὸ ἀγαθὸ τῆς ψυχῆς, τῆς ζωῆς, τῆς φύσης, νοιώθω νά καταλύωνται οἱ ἀντινομίες κ' οἱ ἀμφιβολίες πού με βασανίζουν, γεμίζω μ' ἔξαρση, με ἠρωϊσμό, με γαλήνη. Κινοῦμαι σ' ἕνα χωρὸ πού δὲ με πιέζει, δὲ με καταθλίβει ποτέ, πού ἴσα ἴσα πλαταίνει τὴν ἀνάσα μου πάντα, γιατί εἶναι πάντα ἀπλόχωρος, ἀνοιχτός, πού ὅ,τι ἀντικρύζω ἔχει μορφὴ και ὅπου με μπάζει ἕνας λόγος τέλεια ἀρθρωμένος, ἀδρός, λαμπρός, λαγαρός, πού εὐφραίνει τὴν ἀκοή μου.

Διαβάζοντας ποιήματα τοῦ Σικελιανοῦ, και τὰ καμωμένα ἀκόμα ἀπ' τὴν καθαρότερη ψυχική και πνευματική οὐσία, δὲ χάνουμε ποτέ τὴν ἐπαφή μας με τὴ φύση. Ἡ φύση εἶναι τὸ στοιχεῖο του και εἶναι τὸ μεγάλο του μυστικό. Στὸ ἔργο του ἀποτυπώνεται ἀπολλώνια και διονυσιακά και ἔχει πάντα (ἐπειδὴ τῆ ζῆ σὰ Βάχχος και σὺν Ἀπόλλωνας) ζωντάνια και καθαρότητα. Οἱ εἰκόνας του εἶναι λιτές, ἰσόμετρες, καθαρές, κάποτε μόνο περισσότερες ἀπ' ὅσες χρειάζονται, και τότε ἢ σκοτιζοῦν τὸ νόημα, ἢ δὲν ἀφήνουν νά προβάλλουν τ' ἀντικείμενα λαγαρὰ ἢ καταντοῦν, ἀπὸ μέσο, σκοπός. Κάποτε, ὅμως, πάλι, τί παρθένες, ὀξύτερες αἰσθήσεις, τί ρουθούνια ὀρθάνοιχτα σὲ ὅλα τὰ μῦθρα τῆς γῆς, και τί τολμηρὸς λυρικός λόγος τίς κατεργάζονται!

Σ' αὐτὴ τὴν ἀποτύπωση τοῦ φυσικοῦ κόσμου βρίσκεται ἕνα μέρος τοῦ ὅ,τι πιὸ νέο, πιὸ ἀδρό, πιὸ ρωμαλέο, πιὸ ὑπερχρονικό φέρνει ἡ ποίηση τοῦ Σικελιανοῦ. Δέω ὑπερχρονικό κ' ἡ λέξη ἡγεῖ παράξενα, ἴσως, ὡστόσο και τὰ τριανταπέντε χρόνια πού ζῆ ἡ ποίηση τοῦ Σικελιανοῦ, τόσο νέα πάντα, τόσο εὐφραντική, τόσο λυτρωτική, μπορεῖ νὰ ναι κιόλα ἕνα κριτήριο γιὰ τὴν ἀντίστασή του στο χρόνο. Στίχοι, στροφές, ἀκράτητα ἀναβρύσματα λυρικοῦ οἴστρου μᾶς σταματοῦν, μᾶς συναεθαρίζουν κάθε στιγμή. Ὁ «Ὕμνος στὴν Ὁρθία Ἀρτέμιδα», ὁ χαιρετισμὸς στὰ ἑλληνικά χῶματα, τὸ «Τραγοῦδι τῶν Ἀργοναυτῶν», ὁ Εὐαγγελισμὸς, στὸ «Πάσχα τῶν Ἑλλήνων» (ὁ ἀματωμένος ἔρωτας θάρτει και θὰ ξανάρτει), ὁ «Πάν», ὁ «Παντάρκης», Ἡ «Παναγία τῆς Σπάρτης», ὅλα τὰ ποιήματα, ἀπὸ τὸ «Δελφικό Λόγο» κ' ἐδῶθε, τί νά πρωτοθυμηθῶ και τί νά πρωτοαναφέρω! Καὶ πῶς νά ξεχάσω τί γλύκα και τί τρυφεράδα ἔχει τὴ χάρη νά κάνη ν' ἀναβλύζουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ του ὁ ἠρωϊκὸς αὐτὸς ποιητής!

Τί ἀρρητης γλυκύτητας ἱστορημα, τί λόγια, «ἀπλά, ἀτρεμὴ και εὐδαιμόνα», ὁ Δωδεκαετής!

Ἡ φύση και τὸ πνευματικὸ πάθος εἶναι ὁ ἄρτος προθέσεως τοῦ Σικελιανοῦ. Στὴν πλαστική ὀργάνωση τοῦ ἔργου του, πιὸ γνήσιο και ἄμεσο, πιὸ αὐτόματα ποτισμένο με ποιητική ἐνέργεια, εἶναι ὅ,τι ζῆ και ἀναπνέει μες στὴ φύση. Καὶ βαθύτερα, στὴν ἐσώτερη ὑπόσταση τῆς ποίησής του, ὅ,τι ἐρμηνεύει τὸ πνευματικὸ πάθος του. Αὐτὸ τῆς δίνει τὴν πολυτιμότερη δόνησή της, τὸ ἦθος της και τὸ ὕψος της, ὡς ἕνα σημεῖο, τὸ δυναμισμό της, τὴν πιὸ σταθερὴ και ὀξύτερη ἐνέργειά της. Ἐδειξα ἀπὸ ποῦ πηγάζει και ἀπὸ ποῦ θρέφεται τὸ πνευματικὸ πάθος τοῦ Σικελιανοῦ. Ἀπὸ τὴ μυστική του ἐμπειρία. Ἐδῶ κι ὀχτὼ χρόνια, ἀναρωτιόμουν, σὲ μιὰ μελέτη μου γιὰ τὸ Σικελιανό, ἂν θάτανε ἱκανὸς νά σωματώση, σὲ ἀντάξιο τοῦ βιώματός του καλλιτέχνημα, τὸν τόσο μεστωμένο πιά ψυχικό και πνευματικὸ κόσμο του. Σήμερα πιστεύω ὅτι ἡ μυστικὴ ἐμπειρία τοῦ Σικελιανοῦ βρήκε τὴν πιὸ ἰσάξιά της μορφή.

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Κλέωνος Β. Παράσχου: «Ἐμμανουὴλ Ροῦδης. Ἡ ζωὴ, τὸ ἔργο, ἡ ἐποχὴ του». Τόμος Α'.

Αἰσθάνεται κανεὶς τὴ θαλπωρὴ τῆς ἐπιείκειας και τῆς γενναιοφροσύνης πού δὲν κάνει ὡστόσο καμμιά παραχώρηση στο κακὸ γούστο, ὅταν προσεγγίζει τὴν κριτικὴ σκέψη τοῦ κ. Κλέωνος Παράσχου. Μιὰ σκέψη πού μαρτυρεῖ εὐρύτητα ματιᾶς ὅσο και πίστη ἀκλόνητη σὲ ὀρισμένες ἰδέες πού τὴν κυβερνοῦν, νηφάλια ἀντιμετώπιση τῶν πνευματικῶν προβλημάτων ἀλλὰ και βαθειὰ ἀνησυχία στὴν παρακολούθηση τῆς πορείας τους μέσα σὲ μιὰν ἐποχὴ γεμάτην ἀπρόοπτα και πειρασμούς. Ἐπόμενο εἶναι ἡ σκέψη αὐτὴ νά μὴ στέργει νά ὑποταχθεῖ σὲ κανόνες, νά ὀργανωθεῖ στηριζόμενη σὲ μέσα ἐξωτερικά, ἀλλὰ ν' ἀντλεῖ τοὺς νόμους της ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ της, ἐχθρική καθὼς εἶναι σὲ κάθε πνεῦμα ταξινόμησης κι' ἐπιστημονισμοῦ. Ἀναλυτικὴ στὸν οὐσιώδη χαρακτήρα της, ἀθόρμητη και σχεδὸν χειμαρρῶδης, δὲ στερεῖται μολαταῦτα οὔτε ἀπὸ ὀξύτητα παρατήρησης, οὔτε, πολλές φορές, ὅταν χρειάζεται, ἀπὸ μιὰ διατύπωση ἐπιγραμματική. Ξέρει νά περιτριγυρίσει τὸ ἀντικείμενό της, νά τοῦ ἀποσπάσει, ἕνα πρὸς ἕνα, τὰ μυστικά του, νά τὸ προσφέρει στὴν περιέργειά μας ὀρατὸ κι' ἀπὸ τίς πλευρὲς ἐκείνες πού βρίσκονται ἐξω ἀπὸ τὸ ὀπτικό μας πεδίο. Τὴν ὀνομαστή θέση πού κρατᾶει ὁ κ. Παράσχος μέσα στὴν τωρινὴ μας λογοτεχνικὴ κριτικὴ, τὴν ἔχει κερδίσει πρὸ πολλοῦ με τίς μελέτες και τὰ δοκίμιά του, με τὰ κριτικά ἄρθρα του γύρω σὲ πρόσωπα και σὲ κείμενα τῆς λογοτεχνίας μας, με τὴν ἐνεργὸ ἀνάμιξη του στὰ κάθε τόσο ἀνακινούμενα ζητήματα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς ἀλλὰ τὰ τελευταία χρόνια ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νά συνειδητοποιηθεῖ πλατύτερα ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασή του σὲ ὀρισμένους τομεῖς τῶν γραμμάτων μας με

γιατί θέλει νά τ' ἀγνοῖ, τέλος, ἐνῶ δὲν κατορθώνει νά ἐφαρμόσει στίς κριτικές του μιὰ μέθοδο, δὲν προσπαθεῖ, τουλάχιστον, νά ἔχη κριτήρια εὐλύγιστα κόπως, προσωπικά καὶ ὁπωσδήποτε στερεά, πού νά τὸν φυλάγουν ἀπὸ τὴ χοντροκοπιά, τὴ συμβατικότητα, ἀπὸ τὴν κοκκαλωμένη στερεοτυπία τῆς ἀκαδημαϊκῆς κριτικῆς, ὅπου πολλές φορές παρασύρεται».

Στὸν «Ἐμμανουὴλ Ροῖδη» ἀναδεικνύονται προπάντων ἐκτός ἀπὸ τίς κριτικές καὶ οἱ ἀφηγηματικές ἱκανότητες τοῦ κ. Παράσχου, πού ξέρει νά βρεῖ ἕδρα γιὰ τὴν ἀνεξάντλητη κριτικὴ του μνήμη ἀκόμη κι' ἐκεῖ πού ἀφηγηματικὸ στοιχεῖο δὲ φαίνεται νά χωράει. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ γραπτό του ὅπως, ὅσο περνάει ὁ καιρὸς, τόσο περισσότερο φαίνεται νά ὑπακούει στοὺς νόμους τοῦ ὀμιλουμένου ὕφους, ὥστε τὰ ἀσύνδετα, οἱ παρεκβάσεις κ' οἱ παρεμβολές νά εἶναι τόσο συχνές, πού μᾶς ἀναγκάζουν πολλές φορές νά ξαναγυρίζουμε στὴν ἴδια φράση γιὰ νά συλλάβουμε τὸ νόημα στὴ συντακτικὴ τῆς σειράς. Ἡ ἀφήγησή του προχωρεῖ χωρὶς σχέδιο, χωρὶς ἀκόμη πρόθερη συγκεκριμένου σχεδίου, ἐξω ἀπ' ὅ,τι μόνο του θὰ προβάλλει στὸ τέλος σὰν ἐντύπωση συνολικὴ. Μήπως, ἄλλωστε, μπορεῖ νά γίνῃ ἀφήγησις καὶ μ' ἄλλον τρόπο, καὶ μήπως ὁ ἀφηγητὴς δὲν εἶναι καὶ λιγάκι αὐτοσχεδιαστὴς;

Ἄλλὰ τί εἶναι αὐτὸ πού ὀνομάζουμε ἀνασύνθεση μιᾶς ἐποχῆς, καὶ μὲ τί μέσα τὸ πετυχαίνει ὁ κ. Παράσχος; Ὁ ἴδιος δὲν ἔχει ὑπ' ὄψη του κανένα πρόσωπο πού ὁ ρόλος του νά εἶναι τόσο κυρίαρχος, ὥστε νά ὑπάρξει ἀνάγκη νά ἐξαρτήσῃ ἀπ' αὐτὸ καὶ νά κινήσῃ γύρω του ὅλα τὰλλα. Γι' αὐτὸ πολὺ συχνά, σὲ μακριὰ σειρά σελίδων, πᾶμε νά ξεχάσουμε καὶ τὸν ἴδιο τὸ Ροῖδη. Ἐχει μιὰ μοναδικὴ εὐχέρεια ὁ κ. Παράσχος νά παίρνει ἀπὸ τὴ δράση καὶ τὴν ὄντοτητα κάθε προσώπου ὅ,τι μπορεῖ ν' ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐποχῆς του γιὰ νά νύξει ἐπάνω τῆς καὶ τὴν ἀκτινοβολία του, εὐχέρεια συνδυασμένη μὲ μιὰν αἰσθησιὴ περιπλοκῆς γεγονότων καὶ ἰδεῶν, γιὰ νά μᾶς μένει κυρίως ἡ ἐντύπωση τῆς πηγῆς ἀπ' τὴν ὁποῖαν ἀπορρέουν. Θαυμάζω αὐτὴ τὴν εὐχέρεια, αὐτὸ τὸν ἀνθορμητισμὸ, ἀπ' τὸν ὁποῖο βγαίνει ἕνα ἀνάγνωσμα τόσο ἐπαγωγό, καὶ τὸ ὁποῖο δίνει τὴν εὐκαιρία νά διαπιστωθεῖ μιὰ ἀπ' τίς πρῶτες λογοτεχνικές δυνάμεις τοῦ εἶδους αὐτοῦ στὸν τόπο μας. Χρησιμοποιημένη ὡστόσο ἡ μέθοδος αὐτὴ σὲ φιλολογικὲς μονογραφίες, συντελεῖ στὸ νά σκιασθεῖ, ἢ καὶ νά διαλυθεῖ ἀκόμη, τὸ κύριο πρόσωπο, τοῦ ὁποῖου περιμένουμε νά προβάλλει μπροστὰ μας ἀνάγλυφο τὸ πορτραῖτο. Μᾶς διαβεβαιώνει πολὺ πειστικά ὁ κ. Παράσχος στὸν πρόλογό του, πού ἀποτελεῖ σχεδὸν μιὰν ἀνασύνθεση τῆς προσωπικότητος τοῦ Ροῖδη: «Προσπάθησα νά τὸν γνωρίσω ὅσο γίνεται πιὸ βαθιά, πιὸ καθαρά, πιὸ ὀλοκληρωτικά, καὶ τὴ γνώση αὐτὴ νά τὴ μεταδώσω καὶ στοὺς ἄλλους μὲ τὸν πιστότερο τρόπο: χωρὶς τίποτε νά κρύψω, τίποτε ν' ἀλλοιώσω, τίποτε νά μεγαλώσω ἢ νά μικρύνω, καλὸ ἢ κακό, ἀλλὰ πασιζώντας νά δείξω τὸ καθεστὶ τέτοιο πού πραγματικά εἶναι, ὅσο νόημα μπορεῖ νὰ ἔχει ἢ λέξι πραγματικά». Ἀντίκρου στὴ μέθοδο τούτη πού

μᾶς συναρπάζει μὲ τὴν τιμιότητα καὶ τὴν εὐκρινειὰ τῆς, θὰ μπορούσε νά προβάλλει κανεὶς μιὰν ἄλλη, ὅπου θὰ χρειαζόταν κάποτε ἕνας φωτισμὸς πιὸ βαθύς, πιὸ χτυπητός, σὲ σημεία χαρακτηριστικά, γιὰ νά τὰ ξεχωρίσει, νά τ' ἀναδείξει, καὶ νά μᾶς δώσει ἀκριβῶς πιὸ χτυπητὴ τὴν εἰκόνα. Μήπως κι' ὁ λογοτέχνης πού ἀναλαμβάνει νά παρουσιάσει μιὰ προσωπικότητα δὲν εἶναι σὰν τὸν πορτραῖτιστα ζωγράφου, πού θ' ἀναζητήσῃ τὴ γραμμὴ πού σημειώνει τὸν κύριο χαρακτήρα τοῦ προσώπου, γιὰ νά ἐπιμένει σ' αὐτήν, νά τὴν τονίσει περισσότερο, καὶ μήπως εἶσι τὸ ἀποτέλεσμα πού θὰ ἔχει στὴν ἐντύπωσή μας δὲ θὰ εἶναι πιὸ πραγματικό; Ἄλλὰ ἄς μὴν ξεχνοῦμε τὸν ὑπότιτλο τοῦ «Ἐμμανουὴλ Ροῖδης. Ἡ ζωὴ, τὸ ἔργο, ἡ ἐποχὴ του». Ὁ τίτλος «Ὁ Ροῖδης κ' ἡ ἐποχὴ του» θὰ ταίριαζε ἀκόμη πιὸ πολὺ.

Μ' εὐλόγο ἐνδιαφέρον περιμένουμε τὸ δεύτερο τόμο πού μιλεῖ «γιὰ τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς ζωῆς του, γιὰ τίς ἰδέες του τίς γλωσσικὲς, τὸν ἐξετάζει ὡς σατυρικό καὶ διηγηματογράφου, καὶ σκιτσάρει τὴ φιλοσοφία του». Οἱ παραπομπές κ' οἱ σημειώσεις πού ἀκολουθοῦν, σὰν παράγραμμα τοῦ πρώτου αὐτοῦ τόμου, συμπληρώνουν τὸ κείμενο καὶ πιστοποιοῦν μιὰ λεπτόλογη φροντίδα ἐνημέρωσης ἀπὸ μέρος τοῦ συγγραφέα. Πολλὲς ἀπὸ τίς σημειώσεις μάλιστα, οἱ πιὸ σημαντικές, θὰ μπορούσαν, νομίζω, νά ἐνσωματωθοῦν μέσα στὸ κείμενο, χωρὶς νά τὸ ἀδυνατίσουν, γιὰ μιὰ διευκόλυνση πού θὰ εἶταν πολὺ εὐπρόσδεκτη προπάντων ἀπὸ τὸν μὴ εἰδικὸν ἀναγνώστη.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΙΝΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

«Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας». Νέα πλήρης ἐκδοσις μετ' εἰσαγωγῆς, ὀποσημειώσεων καὶ κριτικοῦ ὀπομνήματος ὀπό Πέτρου Π. Καλονάφρου, Τόμος δεῦτερος, τὰ κείμενα Κρυπτοφέρρης καὶ Ἐσκοριάλ. Μετὰ 32 ἀθηνεϊκῶν εἰκόνων ἐκτός κειμένου καὶ ἑνὸς ἱστορικοῦ χάρτου. Ἀρχαῖος Ἐκδοτ. Οἶκος Δημ. Δημητράκου Α. Ε.

Φιλῆς Κ. Βατίδου: «Εἰκόνες πού δὲ σβύνουν». Ποιήματα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ἐλλείπει χώρου, εἰς τὸ ἐρχόμενον τεῦχος.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ὁ Β. Πληρεξούσιος τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν Ἑλλάδα κ. Γκίτσι, εἰς μνήμην τοῦ ποιητοῦ Μ. Μαλακάση, ἀπέστειλε εἰς τὴν «Ἐταιρίαν Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν» 500.000 δρχ., οἱ ὁποῖαι θὰ διανεμηθοῦν ὀπό μορφήν βοηθήματος εἰς τὰ ἀπορα μέλη αὐτῆς.

— Ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν ἡ Μαρία Κωστή Παλαμά, πολῖτιμος σὺντροφος τοῦ ποιητοῦ καὶ σεβαστῆ δέσποινα τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Εἰς τὸ ἐρχόμενον τεῦχος θὰ κριθοῦν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀποσταλέντα ἔμμετρα καὶ πεζὰ.

Η • ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ •